

**JAK SI PLUKOVNÍK POTŘÁSL CHLAPSKY RUKOU S NĚMCI: MOŽNOSTI
APLIKACE TEORIÍ WINNICOTTA A HORNEYOVÉ
V PSYCHOBIOGRAFICKÉM VÝZKUMU**

Martin Brummer

Abstrakt

Článek předkládá výsledky aplikace teorií D. Winnicotta a K. Horneyové na data získaná analýzou textů českého kolaboranta druhé světové války Emanuela Moravce. Analyzovány byly Moravcovy texty a přednášky vydané knižně v období mezi lety 1918 a 1943 o celkovém rozsahu 4062 stran. Data byla doplněna a dána do vztahu s událostmi Moravcova života, jak byly zaznamenány v jeho biografiích. Aplikací teorie objektních vztahů a neopsychoanalýzy na získaná data článek demonstruje: a) využitelnost hlubinných teorií pro analýzu dat historické povahy; b) konkrétní poznatky získané využitím uvedených teorií; c) možnosti psychobiografie pro vysvětlení jednání historicky významných osob.

Klíčová slova: analýza pramenů, Emanuel Moravec, neopsychoanalýza, psychobiografie, psychohistorie, teorie objektních vztahů

***HOW THE COLONEL SHOOK HANDS WITH GERMANS IN A MANLY WAY:
POSSIBILITIES OF APPLICATION OF WINNICOTT'S AND HORNEY'S THEORIES
IN THE PSYCHOBIOGRAPHICAL RESEARCH***

Abstract

The paper discusses the results of the application of the theories of D. Winnicott and K. Horney on historical data. The data was acquired by analysis of the book texts published in the range of 1918 and 1943 by Emanuel Moravec – a Czech collaborator in World War II. The total number of pages of the analyzed materials counts as 4062. The data was completed by the major life events of Moravec, as they were pictured in his biographies. Using the object-related and neo-psychoanalysis theories the paper outlines: a) possibilities of application of the depth theories on historical data; b) results acquired by application of the mentioned theories; c) possibilities of psychobiography to explain the behaviour of historical popular figures.

Keywords: *source analysis, Emanuel Moravec, neo-psychoanalysis, psychobiography, psychohistory, object relations theory*

Došlo do redakce: 19. 11. 2021

Schváleno k publikaci: 15. 12. 2022

Aktualizováno: 8. 1. 2023

(...) dokud Němci vyhrožují a hlomozí zbraněmi, je nám dobře. Vždycky odoláme jejich zbraní. Ale moc zle nám bude v jejich přátelském objetí.

Emanuel Moravec, Obrana státu, 1935, s. 141

Český národ má vůdcův slib, který dobře ví, že jsme byli obětí smečky zločinců a slabochů, který dobře ví, že valná většina českého lidu jde pilně za svou prací a že už dávno by si byla poctivě a chlapsky stiskla ruku s německým národem, kdyby nebylo politických sabotážníků a britských zaprodanců.

Emanuel Moravec, Děje a bludy, 1941, s. 97

Úvod

Odvážíme-li se říci, že tragédii československého státu reprezentuje symbolika mnichovské dohody, pak zosobnění tragédie československého člověka můžeme nalézt v postavě Emanuela Moravce. Jeho osobní příběh nás zajímá i dnes, více jak 70 let od jeho úmrtí, což dokazuje produkce moderních filmových děl mapujících Moravcův život (Arichtev, 2020; Sedláček, 2013). I když budeme akceptovat subjektivnost hodnocení Moravcova života, jen těžko by bylo možné jeho životu, který končí sebevraždou v květnu 1945, upřít prvky tragické osudové linie. Ze všech událostí, kterých byl Moravec účasten a které si žádají vysvětlení, si zaslouží vyzdvihnout neuzavřená otázka po hlavním motivu Moravcovy kolaborace. I dnes se ptáme: rozhodl se přidat se k ideologii nacistického Německa ze zjištěných důvodů, snažil se využít příležitosti změny režimu k posílení vlastní pozice a ukojení vlastní ctižádostivosti, nebo se pokoušel realisticky vyhodnotit situaci a pod dojmy drtivých německých vítězství na západě uchránit pro Čechy co nejvíce svobod? Byl ovlivněn strachem o osud národa, strachem o vlastní život, strachem o svou reputaci vojenského odborníka, případně něčím zcela jiným? Předkládaný text se snaží poodhalit Moravcovu motivaci ke kolaboraci vzhledem k dřívějšímu prvorepublikovému životu i ve vztahu k posledním rokům, charakterizovaných neskrývanou spoluprací s Němci. K vysvětlení Moravcova jednání jsou níže využity teorie Donalda Winnicotta (1960, 1965a, 1965b, 2018) a Karen Horneyové (2000). Zdůrazněn bude především vliv nestabilní neurotické stavby osobnosti Moravce na osobní vyhodnocení důsledků mnichovské dohody a následné zřeknutí se demokratických principů.

Práce demonstruje možnosti využití teorií objektivních vztahů a neopsychoanalýzy pro popis a vysvětlení individuálních životů tak, jak je charakterizuje Runyan (1984), přesněji pak možnosti jejich aplikace v psychobiografických pracích. V mezích psychobiografického přístupu text postuluje, že aplikací uvedených teorií lze dojít k důležitým zjištěním týkajícím se skladby osobnosti historicky významných jedinců a prostřednictvím toho rovněž k porozumění jedinci v rámci jeho situace. Psychologické teorie, které napomohou porozumění druhé osobě, mohou významnou měrou doplnit a rozšířit oblast poznání psychologii blízkých společenských a duchovních vědních oborů, zejména historie a antropologie. Více o psychobiografickém přístupu a jeho uplatnění ve vědecké psychologii lze nalézt v Elmsovi (1994), Mayerové a Kovarym (2019), Runyanovi (1984, 1988), Schultzovi (2005), Atwoodovi a Stolorowi (2004). Z česky vydaných prací lze zmínit texty Černouška (1990) nebo autora předkládaného článku (2021).

Sběr dat a povaha výzkumu

Během svého života byl Moravec literárně velmi činný. Z toho důvodu byl výzkum koncipovaný jako *desk research*, jehož primárním cílem byla analýza Moravcem napsaných a následně publikovaných textů. Archivní materiál vázící se k Moravcovi byl z důvodu velkého rozsahu potenciálních pramenů záměrně opomenut. Archivní prameny mohou být využity v rámci budoucích výzkumů, které mohou dále podložit, nebo naopak zpochybnit výsledky předkládané studie. Výsledky analýzy Moravcových textů byly dány do souvislosti s hlavními známými událostmi jeho života. Tyto události jsou ve stručnosti uvedeny v příloze 1. Bližší informace o Moravcově životě lze nalézt v pracích historiků a publicistů Borovičky (2007), Pernese (1997) a Vytlačila (1993). Postavou Moravce se zabývali také Brabec (2002), Kulich (1985), Maršálek (2004), Pasák (1991a, 1991b, 1991c), Pejčoch a Plachý (2009) či Uhlíř (2006a, 2006b, 2010). Další informace o Moravcově životě je možné nalézt v textech Klimka a Hofmana (1995), Kouřila (2000), Mahna (2018) a Maršálka (2002), případně v pamětech Kopeckého (1960) a Sachera (1969).

Vzhledem k vysokému počtu textů, které Moravec během svého života napsal a které by bylo možné potenciálně využít, byl jejich výběr k analýze omezen. Vypuštěny byly všechny Moravcovy texty vydané v periodikách. Za hlavní zdroj dat byly zvoleny Moravcovy monografie, případně texty zachycující jeho rozhlasové nebo řečnické projevy. Celkem se jedná o 24 publikací vydaných v rozmezí let 1918 až 1943 (pod vlastním jménem, pod pseudonymem Stanislav Yester či v jednom případě pod editorem Fialou), které v souhrnu čítají 4062 stran. (Některé publikace obsahují také jiné než Moravcovy příspěvky, případně se některé texty v knihách opakují. Reálný počet zpracovaných stran je cca o 300 nižší.)

Texty byly rozděleny do dvou skupin. První skupina zahrnuje publikace vydané v roce 1939 a později, jde tedy o práce kolaborantské. Druhá skupina je tvořena texty vydanými mezi lety 1918 a 1938, tudíž v demokratickém období československého státu. Nejprve byla zpracována část publikací vydaných v kolaborantském období, v následující fázi byla podrobena analýze druhá část výzkumného materiálu. Tímto způsobem bylo možné identifikovat hlavní Moravcova témata v době kolaborace a následně porovnat četnost jejich výskytu v době před rokem 1938. Analýza dat zahrnovala axiální a selektivní kódování. V rámci axiálního kódování byla zaznamenána vyjádření, která potenciálně nesla hlubší emocionální či myšlenkový význam. Vybírána byla podle předem daného klíče, jenž byl převzat z práce Alexandra (1990), tedy vyjádření mající prvky vysoké frekvence výskytu, osobní důležitosti, projevů zdůraznění sděleného, izolovanosti sdělení, jedinečnosti sděleného, nedokončenosti sdělení, případně obsahující logické chyby a výrazné negování komentovaného úkazu.

V rámci selektivního kódování byly zjištěné kategorie prvního řádu vzájemně porovnány v závislosti na počtu jejich opakování, na vzájemné kompatibilitě, přesvědčivosti tvrzení či na době, kdy byly publikovány, a na vztahu k životním událostem, které byly pro Moravce tehdy aktuální. Výsledkem je sada hlavních kategorií, které charakterizují Moravcovo vystupování ve vydaných publikacích. Uvedené kategorie jsou kompilací kategorií „in vivo“, tedy kategorií explicitně formulovaných Moravcem v textech, a kategorií abstraktních či abstrahovaných, tedy odvozených ze vzájemného porovnání textů a životních událostí. Kategorie kombinující prvky kategorií „in vivo“ a kategorií abstraktních získaly přívlastek „kombinace“. Výsledné

kategorie jsou prezentovány v tabulkách 1 a 2. V příloze 2 lze nalézt příklady textů spadající pod jednotlivé kategorie.

Než přistoupíme k výsledkům aplikace teorií Winnicotta a Horneyové na uvedené kategorie, je vhodné zmínit omezení a rizika zvoleného výzkumného designu. Ty se týkají nejprve povahy dat a dále metody jejich zpracování. V rámci povahy dat je třeba přiznat, že byla získána z publikovaných textů veřejné povahy – musíme předpokládat, že Moravcovy osobní myšlenky byly jím samým cenzurovány a pozměňovány v závislosti na tom, co dle Moravce čtenáře zajímalo, případně čím je mohl dle svého uvážení ovlivnit. Současně ale nelze předpokládat, že by Moravcovy publikované texty byly zcela odtrženy od jeho vlastních myšlenek. Jeho názory byly představou očekávaného čtenáře pravděpodobně poupraveny, nikoli zcela změněny. Rozbor textu byl proveden se zřetelem k uvedenému zdroji dat.

Práce je omezena rovněž vybranou metodou zpracování dat, kdy závěry nejsou produktem statistického vyhodnocení numerických proměnných, nýbrž vychází z individuálního posouzení věrohodnosti jednotlivých interpretací. Věrohodnost byla určována podle několika zásad tak, jak je popisuje Runyan (1984, 2005b) a Schultz (2005b). Důraz byl kladen na posouzení logické přesvědčivosti interpretací, míru komplexnosti pro vysvětlení celku dat, konzistenci s celou sadou důkazů, případně na možnost jejich falzifikace. Pro bližší informace ohledně možností a limitů vyvozování závěrů v idiografickém psychobiografickém výzkumu viz Schultze (2005a), Elmse (1994), Mayerovou a Kovaryho (2019).

Tabulka 1 Moravcovy kategorie v textech do roku 1938

Kategorie	Vysvětlení
Mládí vs. stáří (kombinace)	Stáří je překonané, stagnující, představuje negativní vlastnosti, musí uvolnit místo mladým. Mládí přináší nové příležitosti, nese naději, vykupuje chyby starých. Je třeba zřeknout se minulosti a dát šanci budoucnosti. Mladý má být rovněž důstojnický sbor.
Muži vs. ženy (kombinace)	Muži (i státy) mají být chlapští, silní, odvážní. Naopak ženy jsou spíše citlivé, neracionální, romantické, slabé.
Národ (in vivo)	Český národ je odvážný. Ačkoli je poněmčený, etnograficky patří ke Slovanům (a Slované jsou mocní). Důležitější než národ je ale cesta ke světovosti. Nacionalismus je škodlivý, důležitější je služba státu.
Politika > taktika (kombinace)	Politika je důležitější než vojenské operace, státník již na začátku války určuje, zda jeho stát se spojenci vyhraje. Státník na sebe bere zodpovědnost, voják mu pouze pomáhá, konzultuje s ním situaci.
Potřeba vůdce (kombinace)	Stát vyžaduje silného vůdce, který dovede vládnout kolektivu. Společnost rozděluje na vedoucí a vedené. Jedná se o součást potřeby autority (viz tab. 2).

	Vést by měl také důstojník své podřízené, ale nikoli tvrdě; naopak jim má být přítelem, zjemňovat je, učit je.
Práce, kázeň (in vivo)	Člověk musí být pracovitý, mít kázeň, vůli. Nesmí se bát zemřít, obětovat se.
Realita vs. nereálno (abstrakce)	Upozorňuje na nutnost realistického a objektivního posuzování reality. Sám přitom pracuje s abstraktními, nereálnými termíny.
Síla, moc (kombinace)	Začínají se objevovat prvky významu síly. Zdůrazňuje nutnost být mocný, silný, odvážný apod. Takové vlastnosti přisuzuje Československu. Kdo není mocný, musí mocného poslouchat.
Slabý liberalismus (in vivo)	Kritizuje plutokracii, stranickost liberální demokracie, individualismus, který vede ke slabosti, vypočítavosti. Důležitější je služba kolektivu. Totalitní státy mají určitou legitimitu, občas je nutné omezit svobodu v zájmu celku. Na druhou stranu demokracie jsou obranné, saturované, silné, vedou k pokroku.
Vývoj doby (in vivo)	Pokrok jde jedním směrem, vede jej prozřetelnost. Je nutné jít s tímto proudem, neboť zaručuje vítězství. Pro porozumění vývoje doby je třeba intuice, nadání, citu, který se spojí s rozumem. Lidé s těmito vlastnostmi se stávají proroky.
Vzdělání (kombinace)	Vzdělání a vyučování je velmi důležité, ale musí po něm následovat akce. Vzdelání intelektuálů je zbytečné, věda je zpátečnická, pravda je v podstatě subjektivní. Státníci by měli být vzděláváni vojensky.

Kód *in vivo* označuje kategorie, jejichž obsah je primárně jasně a přesně popisován samotným Moravcem. Kód *abstrakce* určuje kategorii, která shrnuje několik různých výroků do jedné položky. Kód *kombinace* slučuje obě předchozí položky – Moravec aktivně využívá uvedeného kódu ve svých textech, současně je výrazněji saturován abstrakcí sekundárních výroků. Pro příklady výroků sytících jednotlivé kategorie viz příloha 2.

Tabulka 2 Moravcovy kategorie v textech po roce 1938

Kategorie	Vysvětlení
Mládí vs. stáří (kombinace)	Přetrvává výrazná kritika starců, „dědů“, „fotrů“. Důležité je mládí, které je silné, odvážné, iniciativní. Spor Německa a západních států je sporem budoucnosti a minulosti.
Muži vs. ženy (kombinace)	Prohlubuje rozdíly mezi maskulinní a femininní stránkou člověka. Upozorňuje na nutnost mužských vlastností, zženštilí muži se mu hnusí. Ženské postavy jsou často zobrazovány v negativní roli (žebračky, prostitutky, lichvářky..

Národ (in vivo)	Český národ je zprvu vnímán jako rovnocenný Němcům, stále však slovanský. Následně je vnímán jako totožný s Němci (s výjimkou jazyka). Národnosti nevnímá v novém uspořádání Evropy jako důležité, evropanství je mnohem důležitější než přežití češství.
Realita vs. nereálno (abstrakce)	Důraz na realitu, na exaktní zhodnocení situace. Snaha vypočítávat situace podle velikosti armád, tonáže lodí, výrobních kapacit států apod. Nepřiznaně však Moravec pracuje s nereálnými představami absolutna, prozřetelnosti, štěstěny, která nenechá prohrát stranu, jež představuje pokrok.
Síla, moc (kombinace)	Nutnost síly, moci a užitečnosti jako hlavní síly podmiňující možnosti jedince i státu u Moravce mezi ostatními kategoriemi dominuje. Síla se musí manifestovat, neboť přináší pokrok – ospravedlňuje tak mocenské činy. Slabost je nutné potírat.
Vidět, nenaletět (in vivo)	Člověk ani stát nesmí naletět druhým, musí odhalit možné zrady, vystihnout vývoj doby, který vede prokazatelně jedním směrem. Slepota (jako ta Benešova v roce 1938) vede ke zneužití druhými (kteří se přirozeně z pozice moci snaží o ovládnutí druhých).
Výhra, pomsta (kombinace)	Tendence vyhrát v každé situaci, což přináší pocit síly (objevuje se již před rokem 1938, nyní je ale výrazně zdůrazněna). Prohra je nesnesitelná, vede k omlouvání neúspěchu, převrácení a zkreslení situace, případně zapřísahání pomsty druhé straně. Neustálé tendence se obhajovat, ospravedlňovat své jednání, minulé texty.
Vyšší autorita (abstrakce)	Potřeba Moravce být zaštiťován vyšší autoritou, která schvaluje jeho činy, řídí jeho akce a od které čerpá sílu. Nemožnost fungování sám za sebe. Cílové osoby, ke kterým se vztahoval, zahrnují Tomáše Masaryka, (snad) Edvarda Beneše, (pravděpodobně) Karla Hermanna Franka, Adolfa Hitlera.
Vývoj doby (in vivo)	Téma pokroku a prozřetelnosti je zintenzivněno, stejně tak i důraz na proroky a apoštoly nové doby. Během války se svět nachází na hranici mezi dvěma epochami – plutokratickou minulostí a socialistickou budoucností.
Zlý západ (in vivo)	Za úpadek světa může kapitalistický individualistický západ, zastupovaný Anglií a v pozdějších pracích Židy. Západ představuje přežitek, středověk, zlou a manipulující sílu, která se snaží ovládat ostatní pro svůj užitek
Změny úvah (abstrakce)	Opakované ujišťování, že stále hlásí jednu pravdu, že nemění své názory. Ve skutečnosti (pravděpodobně zčásti vědomě v rámci své propagandy) přeměňuje své úvahy podle současné situace. Mění tak zcela pohled na husity, protestanství a katolicismus, sílu jednotlivých armád, komunismus apod.

Pro příklady výroků sytících jednotlivé kategorie viz příloha 2.

Teorie Winnicotta a Horneyové

Na data získaná axiálním a selektivním kódováním byly aplikovány teorie Winnicotta a Horneyové. Z uvedených dvou teorií je v psychobiografických pracích hojně využívána především teorie objektivních vztahů (Kelley, 2019; Schultz, 2005c; Verwey & Knight, 2019), ale jsou k dispozici i texty vycházející z teoretických základů neopsychoanalýzy (Tucker, 1988). Uvedené teorie jsou vhodné k vysvětlení zdánlivě rozporuplného jednání jedince. Tento rozpor je patrný především v kontrapozici vnější masky, či chceme-li *persóny*, jež představuje osobnost, kterou jedinec prezentuje na veřejnosti, a skutečného jednání ve vztahu k nejbližším osobám, případně k sobě samému. Teorie se zabývají vznikem osobnosti člověka v nepříznivém prostředí, tedy, jak proces pojmenovává Horneyová, zaměřují se na vznik neurotické osobnosti. Zatímco Winnicott podrobněji zpracoval vznik neurotické struktury v dětství, Horneyová se zaměřuje více na neurotické projevy člověka v dospělosti, čímž se obě teorie vhodně vzájemně doplňují (Winnicott, 1960, 1965a, 1965b, 2018; Horneyová, 2000).

Winnicott (Winnicott, 1960, 1965a, 1965b, 2018) ve své teorii popisuje vznik integrovaného self z neintegrovaného základu novorozence. K této přeměně je třeba podporující a citlivé prostředí nejbližších osob. V případě, že prostředí v raném vývoji není podnětné, nedaří se dítěti utvořit si a stabilizovat vlastní *skutečné self*s pocitem vlastní spontaneity a subjektivity. Takový jedinec se cítí ohrožen vnějším světem, kterému plně nerozumí; osobnost se stává rozdělenou, *skutečné self* se začíná skrývat pod nově vzniklou obrannou krustou *self falešného*. Cílem *falešného self*, pokud se rozvine v nadměrné míře, je reagovat na sociální okolí v podobě, které podle daného jedince okolí očekává. Do výrazné míry je tak zamrazen vlastní seberozvoj, projevování vlastní sponatenity, pocit smyslu života (Winnicott, 1960, 1960a, 1960b). Namísto toho se člověk identifikuje s umělými rolemi, které si vytváří a které vychází z raných zkušeností, na něž musel reagovat. Vzhledem k tomu, že se naučil reagovat na požadavky okolí a nikoli na své pohnutky, musí se neustále vztahovat k vnějšmu prostředí, aby porozuměl, kde se v sociálním i interním světě nachází. Zaměřuje se na sebevyjadřování v podobě „outside-in“, nevědomě vyhledává „nárazy“ (impingement) z okolního světa, se kterými se dříve ve vývoji naučil maladaptivně pracovat a které mu umožňují rozumět světu z pozice osvojené role (Winnicott, 1960, 1965a).

Uvedené závěry jsou v souladu s úvahami Horneyové (2000), podle níž si člověk s nepříznivou ranou zkušeností vytváří v dětství vlastní takzvané *idealizované já* – umělý konstrukt, který je zbaven všech nedokonalostí a lidských chyb i pochyb (které byly vzhledem k ranému nepříznivému prostředí příliš ohrožující a které nemohl a nadále nemůže introjiovat do své osobnosti). *Idealizované já* představuje božské atributy vlastní dokonalosti, se kterými se jedinec identifikoval, aby mohl ustát kruté vnější zacházení. Energie člověka, která byla zpočátku směřována do seberealizace vlastních možností, se následně usměřuje do neplodného upevňování *ideálního já*. To mu z pozice vlastní omnipotence pomáhá blahosklonně překonávat domnělé ústrky, jimž je od druhých vystavován. Může si tak připisovat takřka božské vlastnosti, předpokládat, že ostatní jej skrytě milují, nebo se od lidí zcela distancovat. Nadále nicméně vnímá, že v reálném světě nedosahuje kvalit, kterých si připisuje. To ho nutí využívat nejrůznějších obran pro uchování svého pocitu „nadčlověčenství“. Tento základní konflikt se skutečností se projevuje nápadným zkreslováním reality, kterou si vysvětluje způsobem, jenž mu nenarušuje vlastní falešný sebeobraz.

Externalizuje vlastní nedostačivosti, reaguje hněvivě na projevy své vytěsňené vlastnosti (kterých si naopak snadno všímá u druhých), vyhýbá se situacím, kde by mohlo vyjít najevo, že není dokonalý. Přesto nadále cítí, že svět na něj nereaguje tak, jak si vysnívá. Proto neurotickou osobnost doprovází silný pocit sebenenávisti a hněvu na vlastní nedokonalost, který opět externalizuje do druhých osob. Neurotik si nerozumí, nechápe okolní jevy, okolí splývá do nepochopitelné směsi, objevuje se depersonalizace a derealizace (Horneyová, 2000). Jedná se o jevy, které se vyskytují také jedinců s *falešným self* dle teorie objektivních vztahů (Verwey & Knight, 2019).

Horneyová (2000) uvádí tři základní typy neurotické osobnosti – *expanzivní, sebezapírací a rezignovaný*. Expanzivní typ se zcela ztotožňuje s představou vlastní nadřazenosti a moci; je výkonný, schopný, případně tak alespoň o sobě uvažuje. Druhé lidi považuje za méněcenné, nedostačivé, ve své podstatě by mu měli sloužit. Sebezapírací typ se naopak identifikuje s dobrotou, láskou a pocitem utrpení; ostatní ho musí milovat, pečovat o něj, a na oplátku být od něj opečováváni. Sám se cítí být slabším a zranitelnějším než ostatní, ale právě jeho zranitelnost ho ospravedlňuje k vyžadování poslušnosti a pomoci od ostatních, čímž nad druhými získává moc. Poslední, rezignovaný, typ se zcela vzdává svých ambicí; nechce druhé ani ovládat, ani být milován, z uvedených pout se chce vyvázat. Je emočně oddělen od ostatních, nechce se k nikomu a ničemu poutat, životem proplouvá bez jakéhokoli zájmu, radosti a vzrušení. Jak Horneyová dodává, jednotlivé typy se v čisté formě vyskytují pouze výjimečně, většinou se objevuje osobnost smíšená, kombinující do určité míry více typů dohromady.

Osobnost Moravce prizmatem teorie objektivních vztahů a rozvoje neurotické osobnosti

Práce postuluje, že v osobě Emanuela Moravce můžeme nalézt četné stopy naznačující silně neurotický vývoj osobnosti. Tyto stopy se daří nalézt v jím napsaných textech, rovněž i v jednání během celého života. K danému tvrzení nás vedou obsahy zjištěných kategorií, předně Moravcova posedlost mocí (kategorie moc, síla). Moc Moravce fascinovala, okolní události posuzoval podle toho, kdo měl v danou chvíli moc v rukou. Opakovaně zdůrazňoval moc a sílu jako žádoucí vlastnosti, které charakterizují zdravého člověka i zdravý národ. Dále se téma moci v jeho životě promítalo do pro Moravce typické tíživosti, snahy dostat se na vyšší společenskou, pracovní a vojenskou pozici. Slabost druhých odsuzoval, zavrhoval ji. Jediná správná cesta byla chlapecká, odvážná, bez zbytečných sentimentů (muži vs. ženy). Ženskou změkčilost nemohl vystát, neměla u pracovitěho muže místo. Zosobněním mužnosti pro Moravce byla armáda, ve které působil. Vyzdvihoval muže, kteří byli její součástí a kteří hrdinně riskovali své životy. Jak je uváděno v jeho hodnocení, své podřízené nevedl k zodpovědnosti, měl tendenci jednat s nimi jako s dětmi – potřeboval na druhé dohlížet, mít nad nimi převahu (Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Potřeba moci se snad projevuje i v uzavření tří manželství, ve kterých byl vždy ve vztahu s podstatně mladší ženou, která se tak pravděpodobně dostávala do podřízené pozice vůči němu.

K potřebě moci se vázala nesmírná potřeba až nutnost vítězit a neprohrát (výhra, pomsta). Moravec se nedokázal smířit s porážkou, s možností, že by, byť na chvíli, svoji moc ztratil. Byl vztahovačný, vyžadoval od ostatních omluvy. V případě, že strana, ve které působil, třeba

jen zdánlivě prohrála (v maďarsko-československé válce; během okupace pohraničí Němci), musel si prohru odůvodnit a přeměnit ve výhru (Yester, 1936). Ve svých textech se pravidelně obhajoval, zdůrazňoval, že se nemýlí, že se jeho myšlenky nakonec ukážou pravdivými (Moravec, 1940; Yester, 1940). Měl tendence brát si odlišné názory druhých osobně, schovával si dopisy, ve kterých mu druzí vyčítali kolaboraci, aby mohl anonymům následně dokázat, jak se mýlili (Moravec, 1940). Uvažoval o sepsání knihy, v níž by byly uvedeny všechny Benešovy přešlapy (Fiala, 1942). Dlouze řešil jakékoli nařčení vůči své osobě (či vůči členům protektorátní vlády), vynucoval si omluvy. Potřeboval nad druhými triumfovat, druhé hlasitě a nepřiměřeně kritizoval (Hrbek, 1969). To vše působí dojmem, že to nejhorší, co by se mu dle něj samého mohlo stát, by bylo využití vlastní osoby druhými. Obával se zostuzení, dotlačení do situace, kde by mu bylo odejmuto jeho mocenské postavení.

S tím souvisí značně flexibilní morální ukotvení. Jakkoli zdůrazňoval potřebu morálky a velikost osobní etiky u člověka, jenž se dokáže obětovat pro druhé, nikterak mu to nebránilo opakovaně podvádět v případě, že mu to napomohlo k lepšímu postavení či finančnímu přilepšení. Z prokázaných podvodů tak víme o jeho lživém přivlastnění si vysokoškolského titulu v Rusku, o publikaci zahraničního článku vlastním jménem (tuto událost však zmiňuje pouze Borovička, aniž by doložil, jaký článek Moravec přeložil) a o přeprodávání knih mezi knihovny pro svůj profit (Borovička, 2007; Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Nepoctivým jednáním se snažil využít příležitostí, které se mu naskytly a které mu mohly pomoci si přilepšit. Jde o typickou charakteristiku neurotické osobnosti u Horneyové (2000); osobnosti, která vyžaduje od druhých čestné jednání a dodržování společenských pravidel, přičemž sama se těmto pravidlům vyhýbá. Takový člověk si obratně zkresluje realitu do podoby, jež mu jakékoli jednání ospravedlní, aniž by tím sledované morální nároky porušil. Vyžadování vysokých nároků u okolí a jejich přehlížení u vlastní osoby si všimli již Moravcovi současníci (Vytlačil, 1993).

Morální ambivalence, či snad pocit vlastní nadřazené pozice nad morálkou, se pojila s nesystematičností vlastních názorů (změny úvah). Jakkoli sám zdůrazňoval, že své názory neměnil, zdá se, že je plynule pozměňoval podle své současné situace – ať už šlo o názor na židovství, Čechy nebo Německo. Jeho názorové přesuny musely být jistě ovlivněny vědomým rozhodnutím ke kolaboraci; toto „přeběhnutí“ ale ovlivnilo i další oblasti, které s Moravcovým příklonem k nacismu souvisely jen nepřímou. Zdá se, že si účelně pozměňoval celý svůj kontextový rámec myšlení, jenž mu umožňoval nové pravdě rychle porozumět a přijmout ji. Důvod této časté reorganizace by bylo možné vysvětlit Moravcovou závislostí vlastního sebeporozumění na vnějších jevech (tedy neschopnost, vyjadřovat své interní názory, a naopak nutnost přizpůsobovat se okolí, aby sobě porozuměl). Nápadný je jeho důraz na realistické smýšlení a přesný popis skutečnosti, které doplňovalo časté odsuzování romantismu (realita vs. nereálno). Přitom sám stále pracoval s abstraktními pojmy vítězné Prozřetelnosti, soubojem epoch, potřebou intuice, jež prorokům dává možnost předvídat budoucí události. Z jeho knih vyvstává pocit, že se vědomě sice snažil o přesné uchopení reality, ale nevědomě stále směřoval k magickým, záhadným jevům. Tyto magické jevy mu pak ze svého abstraktního postavení potvrzovaly jakékoli domněnky, které si o okolí vytvářel. Jak sám psal, pravda je stejně subjektivní a neustále se vyvíjí (Yester, 1936). Nebylo tedy pro něj nic zvláštního, že si své

společenské názory flexibilně poupravoval podle toho, kterým z poznatků zrovna dával přednost.

Z uvedených příkladů je možné vyčíst, že se u Moravce během jeho raného vývoje utvořilo *falešné self*, které bylo charakterizované chlapským, mužným jednáním. To mu zabraňovalo přijmout své femininní charakteristiky a táhlo jej neúprosně za metou stále vyšší mocenské pozice (přirozeně v armádním prostředí, jež mu jeho chlapskou *image* zesilovalo). Tuto roli, sebevnímání v tomto pojetí, si sobě musel opakovaně dokazovat nejen v písemných textech, ale i Winnicottovými „nárazy“, nevědomým vyhledáváním antagonických situací, ve kterých mohl triumfovat a projevit svou sílu (Winnicott, 1965a). Takto pojímaný Moravec si vytvořil typ expanzivního *idealizovaného já* – představu neohroženého a pracovitého vojáka, který si osoboval právo na nezranitelnost, imunitu vůči urážkám, právo na využívání okolí. Z expanzivních subtypů měl nejbližše rysům *arogantně pomstychtivého já*, charakteristického podrážděností, útočností a potřebou zlomyslného triumfu nad ostatními (Horneyová, 2000).

Neurotický vývoj u Moravce je doplněn jednou další charakteristikou, která výrazně ovlivňovala jeho život – nevyřešeným vztahem k autoritě (mládí vs. stáří; vyšší autorita). V jeho problematickém postoji k autoritám můžeme nalézt další z typických typů „impingementu“. Moravec, snažící se dosáhnout moci a uznání, se nevyznačoval absolutní arogancí, která by ho opravňovala jednat zcela libovolně a nepodmíněně. Svoji pozici nutně podřizoval osobě s vyšší autoritou, někomu zkušenějšímu a mocnějšímu, kterého adoroval a kterému obětavě sloužil. V textech se tento jev neprojevoval pouze častou citací Masaryka (před rokem 1938 i častějším citováním Beneše), kterého dával na roveň Buddhovi a Kristu (Moravec, 1930a), ale také častým zdůrazňováním potřeby autority a vůdce. Dle Moravce se lidská obec dělí na vedoucí a vedené (Moravec, 1934) a je třeba, aby tento vedoucí byl správně rozpoznán. Má jím být nejlepší jedinec (Moravec, 1934). Prohru vůdce velmi těžce nesl. Po roce 1938 opakovaně píše a mluví o Benešovi, o schůzkách, které s ním měl, o tom, jak Beneš fatálně selhal a zapříčinil beznadějnou situaci (Fiala, 1942; Moravec, 1940, 1941b, 1942a). Obsese vůdci, nadhodnocování vedoucích postav a jeho oddanost jim naznačuje, že vztah k autoritě (přeneseně vztah k otcovské figuře) byl jedním z hlavních témat Moravcova prožívání. Původ této závislosti na autoritě již nejspíš není dohledatelný a pro účel studie není ani výsostně důležitý. Vzhledem k nedostatku dat můžeme pouze navrhnout domněnku, že uvedená potřeba měla původ v rané dětské zkušenosti, kdy se Moravec nenaučil adekvátně pojímat pozici vnější autority jako pozici rovnocennou jeho vlastnímu postavení (Freud, 1991, 2003; Freud & Bullitt, 1999).

Předpokládám, že Moravec neměl vnitřně vyřešenou otázku vlastní hodnoty ve vztahu k autoritě, respektive že svoji hodnotu nevnímal jako rovnocennou autoritě, nýbrž jako podřízenou a nesamostatnou. Vůči těm, kteří na Moravce působili autoritativním dojmem, tak reagoval buď úplnou oddaností a odevzdáním, nebo nepřátelstvím a útočností. Autority tak vnímal buď jako ctnostné nebo zlé a prohnilé. V případě první možnosti (oddanosti) *falešné self* vyžadovalo, aby existoval někdo, kdo jeho činy pochválí. Z toho vyplývá, že Moravec ve svém životě potřeboval jasnou autoritu, která by schvalovala jeho jednání. Uvedená tendence se neprojevuje pouze ve značně projektivních pasážích jeho knih (kde často opakoval, jak by měli důstojníci být vojákům vzory, přáteli, v podstatě rodinou), ale i v častém obracení se na vyšší profesní pozice, u kterých hledal oporu, schválení svých akcí, případně přímo zajištění

dozoru nad svými činy (Borovička, 2007; Pernes, 1997; Vytlačil, 1993). Ať bylo příčinou toho cokoli, Moravcovo jednání do značné míry formovala snaha o podřízení se určité autoritativní osobě. Tuto snahu je možné chápat jako Winnicottův „náraz“ (impingement), který strukturoval jeho porozumění světu. Tyto opakované „nárazy“ cyklicky vedly k selháním v osobním a společenském životě podobně, jak tomu bylo v případech Coco Chanel nebo Woodrowa Wilsona (George & George, 1964; Verwey & Knight, 2019).

U Moravce se jedná o cyklus „naprosté odevzdání“ a následná „zrada“. Vždy se někomu oddal, někomu věřil, snažil se mu zavděčit, ale následkem veškeré snahy byl prožívaný pocit nedocení a využití. Využit se cítil od první manželky (Pernes, 1997), zdá se, že i od armádního štábu, jenž mu bránil dosáhnout generálské hodnosti (častá ostrá kritika armádních kolegů, neustálé nárazky na staré velení v armádě) (Hrbek, 1969), a především od Beneše (Moravec, 1940, 1941b, 1942a, 2004; Yester, 1940). Šlo o „kolotoč“, který se tragicky strhl nalezením nové autority v Němcích, kteří se jej nerozpakovali využívat až do poslední hodiny jeho života.

Vůči autoritám se Moravec cítil nedostatečný; jednalo se ale o stav, který nebral jako konečný, nýbrž jej ustavičně řešil – bohužel zcela v rámci svého neurotického nastavení snahou o vybudování své vlastní mocné autoritativní pozice, jež by vynucovala podvolení druhých. Tímto způsobem pouze upevňoval podobu a státnost „nárazů“ *falešného self*, namísto alternativy v podobě podpory *self skutečného*, rovnocenného druhým. Závistí autoritám a snahou o získání jejich pozice se vysvětluje nejen Moravcovo ochotné podvolování se silnému vzoru (jež je v rozporu s jeho celkově antagonickým laděním), ale také pro něj důležité a opakující se téma stáří a mládí (mládí vs. stáří). Mládí bylo pro Moravce důležitou hodnotou, patřila mu budoucnost, bylo silné, zdravé. Naopak stáří nemohl vystát – vykládal o „fotřících“, kteří nerozuměli vývoji, o „dědech“, co stále pomýleně věřili v exilovou vládu (Moravec, 1940). Staří bránili vývoji, chránili si úřady, které si nasbírali a nechtěli je přenechat svěžím následovníkům (Yester, 1940). Psal o nutnosti mladého důstojnického sboru, o slabosti zastaralé tradice (Yester, 1936). Moravec, zdá se, implicitně do *starých* dosazoval autoritativní figuru, které bylo „odzvoneho“ a která musela přenechat pozici nové generaci. Věřil snad, že čas nakonec samovolně postaví Moravce na místo, které mu nyní otcovské autority zabírají. Do té doby byl vybraným autoritám poslušný, ačkoli můžeme předpokládat, že si stále tajně přál je svrhnout.

Během života opakoval naučený vzorec snah o navázání kontaktu s mocnou autoritou. Svým autoritám se snažil být co nejlepším a nejvýkonnějším služebníkem. Přemýšlel a jednal takovým způsobem, aby jim vyhověl. V rámci republiky tudíž hájil demokracii, oslavoval její vůdce, nadával na nepřítel. V rámci protektorátu vymýšlel, jak upevnit německou moc nad Čechy. Vztah *autorita – následovník* se přesunul i do pozice nižší, tedy do podoby, jak Moravec jednal s jemu podřízenými, hlavně vojáky a studenty. Moravec opakovaně nabádal k silnému přátelství mezi vojáky a důstojníkem. Důstojník měl být vojákovi oporou, měl mu pomáhat, dokonce mělo být každému důstojníkovi přiděleno několik nových vojáků, o které by se tento důstojník staral. Důstojník a voják měli vytvořit jednotku, spojit se do celku, který bude následně hbitě operovat na bojišti. Jednání v rovině autorita – žák (přenesená forma vztahu otec – syn) mohl pravděpodobně přehrávat i během svých přednášek na Vysoké škole válečné, kde mohl v rámci identifikace se svými studenty přijímat lásku a uznání, kterou sám od autority

požadoval (Freud & Bullitt, 1999). Kritika jeho přístupu k podřízeným, ke kterým se choval jako k žákům a které nevedl k samostatnosti, se objevuje i v armádním hodnocení (Pernes, 1994; Vytlačil, 1993). Zcela jasné autoritativní tendence můžeme nalézt u Moravcovy výchovy synů, kterým plánoval jejich životní dráhy (Pejčoch & Plachý, 2009).

Představme si tedy Moravce jako osobu neurotickou. Člověka, který byl nucen schovat své *skutečné self*, popřít zcela svou feminní stránku osobnosti, stát se nebojácným a silným mužem. Jde o člověka, který svoji hodnotu nepožímal ze svého *skutečného self*, nýbrž ze své role, respektive z moci, která mu prostřednictvím této role náležela. Byl závislý na své pocíťované síle, kariérním postupu, na dobrém společenském postavení, na atributech dokazujících vnějškově reálnou hodnotu, jinak řečeno na „nárazech“ z vnějšího světa, na pojmání světa „outside-in“. Nesnášel prohry, nedokázal je přijmout, musel triumfovat. Okolní realitu vnímal tak, aby si uchránil podobu svého *idealizovaného já*, skvělého učitele a dobrého vojáka. Současně byl závislý na vnější silné autoritě, která mu snad nahrazovala otcovskou figuru, které se podvoloval, kterou až uctíval, a ze které čerpal sílu. Takový člověk se v roce 1938 spolu s celým národem zcela oddal myšlence boje. Benešovi, snad jako svému otci, věřil, že má plán, který republiku zachrání (Moravec, 1942a). Boj, jak psal, znamenal konečné porovnání sil – v boji se ukáže, kdo je skutečně silnější, což nejistému Moravci jistě připadalo lákavé (Yester, 1936).

Takový člověk před uznáním mnichovské dohody přijel za Benešem na Hrad a snažil se ho přesvědčit k nutnosti vypovězení války, tedy k aktu takřka sebevražednému. Navrhuji zde, že hlavním motivem návštěvy prezidenta nebyla ochrana Československa, nýbrž ochrana vlastní osoby. Moravec se svým opuštěním pozice u Znojma a apelem na Beneše pokusil jednak o potvrzení moci Beneše jako reprezentanta „otcovské“ autority, tedy i o potvrzení vlastní moci a hodnoty, kterou od tohoto muže odvozoval. Dále se snažil odvrátit potupnou prohru, která by mohla nastat. Moravec uznával pouze dvě možnosti: obětování, nebo vítězství. Nebylo zde střední cesty. Buď by se ukázalo, že moc má a je tedy reprezentantem *idealizovaného já*, nebo by při tomto pokusu zahynul. Pokud by se stáhl bez boje nejenom, že by padla iluze autority, které sloužil, ale zřítíla by se i jeho představa sebe jako neohroženého muže, který se několik let připravoval na vojenský střet. Pokud by padlo Československo, padl by i systém, jehož byl součástí a který dokazoval jeho osobní cenu. Jelikož neměl ustanovené vlastní zdravé *skutečné self*, které člověku určuje vlastní hodnotu, přijetí porážky by bylo svědectvím o Moravcově selhání, což je z pohledu *idealizovaného já* stavem horším než smrt.

Po přijetí Mnichova se znovu vrátil na Hrad za Benešem, tentokrát jako zástupce výboru, který kritizoval odstoupení pohraničí (Borovička, 2007; Pernes, 1997). V této chvíli již padla představa silné Benešovy autority – viděl ho schouleného, nebyl to pro něj muž, ale pouhý „mužíček“ (Moravec, 1941b). Z vedoucí figury přesunul postavu Beneše do pozice zlého tyрана, zrádce, kterému věřil a obětoval se pro něj, aniž toho on byl hoden. Moravec byl po Mnichovu psychicky zdeptán více než ostatní Češi – nepadlo jen pohraničí, ale především byla výrazně narušena ochranná krusta *falešného self*, představa vlastní síly *idealizovaného já*. Aby takový náraz do vlastního fantastického sebeobrazu ustál, musel výrazně pozměnit význam celé situace. Rysy, podle kterých musel novou situaci konstruovat, ale zůstaly stejné – vlastní pozice v systému moci a vlastní podřízení silné autoritativní postavě.

Shrnutí

Pro osobnostní nastavení Moravce byly typické tendence arogantně mstivého neurotického typu (Horneyová, 2000). Ty jej neustále hnaly za dokazováním vlastní hodnoty a moci nad ostatními, vedly ho k velké ctižádostivosti a podporovaly touhu triumfovat nad druhými. Jakýkoli neúspěch ve věci, ve které se cítil zainteresovaný, srážel sebeobraz jeho hodnoty. Takové neúspěchy musel zpracovat ve formě jejich zkreslení a přeformulování ve vlastní úspěch. *Falešné self* Moravce bylo doplněno nevyřešeným vztahem k autoritativním figurám. Moravec se nedokázal vyrovnat s postavou autority, což jej vedlo k neustálému opakování „narázů“ ve vztazích *autorita - podržovaný* (v přenesené formě otec – syn) v dospělém životě (Winnicott, 1960, 1965a, 1965b). Pro tyto konflikty bylo typické ostré vymezování se vůči starším vůdcům skloubené s potřebou být vždy zaštitěn autoritativní osobou, které by mohl sloužit. „Nárazy“ byly charakteristické opakováním cyklu oddanosti a pocitu využití.

Moravcova osobní krize v období po podstoupení pohraničí Německu a následné Moravcovo opuštění pozice demokratického Československa a celkový příklon k nacistickému Německu by byly zcela v souladu s uvedenou tezí. Zhroucení Moravce v daném období by bylo zapříčiněno selháním vnějších struktur, ke kterým se upínalo jeho *falešné self*. Tyto struktury tvořilo Československo, především jeho armáda, a v personifikované rovině jeho hlavní velitel – Edvard Beneš. Moravec, závislý na pocitu moci a síly, nedokázal dlouhodobě ustát pocit vlastního selhání, případně selhání strany, ke které náležel. Potřeboval sobě neustále dokazovat vlastní silné schopnosti. Diplomatické vyšachování Československa ze sporu o Sudety a přijetí rozhodnutí mocností bez účinné obrany, společně se zhroucením Benešovy politiky, a tedy ztrátou otcovské figury, jej o pocit vlastní důležitosti připravilo. Celou záležitost pociťoval jako osobní křivdu. Dopad krize byl násoben osobními problémy – rozpad manželství, život s mladou milenkou, výrazné finanční problémy, dlouhodobé zastavení kariérního růstu v rámci armády. Československo tak, jak jej pojímal, tedy jako pomocné opěrné lešení pro sebe a svoji moc, Moravce zcela zklamalo, nechalo jej bezbranného. Slabé Československo nebylo pro Moravce ničím. Potřeboval, stejně jak to udělal v minulosti, přenést zodpovědnost za selhání na druhé. Pro uchování vlastní přičetnosti bylo nutné urychleně opustit pozici poraženého. Cestu ven z krize mu nabídlo Německo. Spojením s Němci a vědomým přeformulováním situace v souladu s aktivistickými novináři opakoval situaci po válce s Maďarskem (Yester, 1936) – přijal vysvětlení, které prohru změnilo na výhru, které osobní tragédii změnilo na triumf a které zhrzenému důstojníkovi otevřelo cestu vedoucí takřka až k prezidentskému úřadu.

Závěr

Práce předložila možnosti teorií objektivních vztahů a neopsychoanalýzy k vysvětlení Moravcova rozhodnutí ke kolaboraci. Využila k tomu analýzu Moravcových textů, jejíž výsledky byly dány do vztahu s jednáním během Moravcova života. Jakkoli nekonzistentní se může Moravcovo jednání zdát z pohledu vnějšího pozorovatele, uvedené teorie sjednocují kontradiktorické prvky zkoumaného života a dávají mu čistý celý „gestalt“. Moravcův obdiv k Západu, Masarykovi a demokracii se takto nekříží s jeho obdivem k Hitlerovi a autoritativním režimům. Hlavními určujícími motivy Moravce nebyly jím vyjádřené myšlenky (obdiv k principům demokracie nebo snaha o zachování české svébytnosti). Ty mohly sehrávat

sekundární roli v obhajobě a přesném nasměrování Moravcových činů, ale samotné akce neiniciovaly. Hlavními tendencemi Moravcova života byly výrazná ctižádostivost, snaha o dominanci, potřeba demonstrovat autoritativním figurám svoji kompetenci, vyhýbání se jakýmkoli projevům slabosti a zženštilosti, nutnost vyhrát bezpodmínečně v každé situaci. Uvedené směřování se kloubilo s nesporným literárním nadáním, ve kterém snad můžeme nalézat část Moravcova *skutečného self*, jež bylo po celý známý život dušeno autoritativním nastavením obranné krusty *self falešného* (Winnicott, 1960, 1965a, 1965b). Sloučení uvedených tendencí do srozumitelného rámce je hlavním přínosem aplikace teorií. Umožňují nám nabýt hlubšího porozumění Moravcova *koanu*, hlavní záhadě, či, chceme-li, otázce jeho života (Elms, 2005; Runyan, 2005a; Schultz, 2005c).

Porozumění Moravcovi, které je v textu předkládáno, není v žádném případě absolutní. Ačkoli je aplikovaný přístup možné považovat za psychobiografický, tedy zaměřený na popis osobnosti historicky známé osoby, nebylo primárním cílem práce vysvětlit systematicky celý Moravcův život. Pro plnohodnotnou psychobiografickou práci by bylo třeba vyložit jednotlivé známé Moravcovy činy, dát je do společného kontextu, využít dalších perspektiv, ze kterých by bylo možné charakterizovat Moravcovo počínání (McAdams, 2005). Především by bylo třeba popsat Moravcovu pozici v rámci sociálního a kulturního kontextu, jehož byl součástí. Dále by bylo vhodné popsat narativní strukturu, podle které pojímal své běžné jednání. Text tak otevírá další otázky týkající se Moravcova života, které mohou být doplněny následnými psychobiografickými texty. Využití dalších teoretických konceptů psychologie nám může pomoci dosáhnout plnějšiho porozumění Moravcovi a v obecnější rovině i porozumění vzniku a vývoji tragických aspektů lidského života.

Literatura

- Alexander, I. (1990). *Personology: Method and content in personality assessment and psychobiography*. Duke University Press.
- Arichtev, B. A. (režisér). (2020). *Anatomie zrad*. [film]. Česká televize; Rolling media, s.r.o.; Český rozhlas.
- Atwood, G. E. & Stolorow, R. D. (2004). *Faces in a cloud: Intersubjectivity in personality theory*. Jason Aronson.
- Borovička, M. (2007). *Kolaboranti 1937–1945*. Paseka.
- Brabec, J. (2002). Protektorátní kultura pod tlakem kolaborantských projektů (1941-1945). *Soudobé dějiny*, 9(3-4), 412-428.
- Brummer, M. (2021). Mezi psychologií a historií: Psychohistorie a její místo ve společenských vědách. In E., Aigelová, L., Viktorová & M., Dolejš (Eds.), *PhD existence 11, Česko-slovenská psychologická konference (nejen) pro doktorandy a o doktorandech, Sborník odborných příspěvků* (101-105). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Černoušek, M. (1990). Potřeba psychohistorie. *Český časopis historický*. 88(5), 705–722.
- Elms, A. C. (1994). *Uncovering lives: The Uneasy alliance of biography and psychology*. Oxford University Press.
- Elms, A. C. (2005). If the glove fits: The Art of theoretical choice in psychobiography. In W. T. Schultz (Ed.), *Handbook of psychobiography* (pp. 84-97). Oxford University Press.
- Freud, S. (1997). *Spisy z let 1909-1913*. Psychoanalytické nakladatelství.
- Freud, S. (2003). *Spisy z let 1917-1920*. Psychoanalytické nakladatelství.

- Freud, S. & Bullitt, W. C. (1999). *Woodrow Wilson. A Psychological study*. Routledge.
- George, A. L. & George, J. L. (1964). *Woodrow Wilson and Colonel House: A Personality study*. Dover.
- Horneyová, Karen. (2000). *Neuróza a lidský růst*. Pragma.
- Hrbek, J. (1969). Emanuel Moravec aneb konstrukce a skutečnost. *Dějiny a současnost*, 11(5), 39-42.
- Kelley, J. L. (2019). "I have to be all things to all people": Jim Jones, nurture failure, and apocalypticism. In C.-H. Mayer, & Z. Kovary (Eds.), *New trends in psychobiography* (pp. 363-380). Springer.
- Klimek, A. & Hofman, P. (1995). *Vítěz, který prohrál: generál Radola Gajda*. Paseka.
- Kopecký, V. (1960). *ČSR a KSČ: pamětní výpisy k historii Československé republiky a k boji KSČ za socialistické Československo*. SNPL.
- Kouřil, M. (2000). R. Heydrich, E. Moravec a msgre. Šrámek. *Časopis matice moravské*. 119(2), 423-428.
- Kulich, K. (1985). Konec Emanuela Moravce: poznámka k tomu, co se stalo před 40 lety. *Ze zásuvky i z bloku*. 5, 40-45. <http://www.csds.cz/cs/g6/5405-DS?language=cs>
- Mahn, V. (2018). *Nacistická kulturní politika v Protektorátu: koncepce praxe a reakce české strany*. Prostor.
- Maršálek, P. (2002). *Protektorát Čechy a Morava: státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. Karolinum.
- Maršálek, P. (2004). O zradě, nacismu a evropanství Emanuela Moravce. In V. Jirásková, & R. Suchánek (Eds.), *Pocta Prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, CSc. k 70. narozeninám* (pp. 97-107). Linde.
- Mayer, C.-H., & Kovary, Z. (Eds.). (2019). *New Trends in psychobiography*. Springer.
- McAdams, D. P. (2005). What psychobiographers might learn from personality psychology. In W. T. Schultz (Ed.), *Handbook of psychobiography* (pp. 64-83). Oxford University Press.
- Pasák, T. (1991a). K politickému profilu Emanuela Moravce. 1. část. *Studentské listy*. 2(4), 16.
- Pasák, T. (1991b). K politickému profilu Emanuela Moravce. 2. část. *Studentské listy*. 2(5), 16.
- Pasák, T. (1991c). K politickému profilu Emanuela Moravce. 3. část. *Studentské listy*. 2(6), 16.
- Pejčoch, I. & Plachý, J. (2009). Synové Emanuela Moravce. *Historie a vojenství*. 58(1), 79-89.
- Pernes, J. (1997). *Až na dno zrady*. Themis.
- Runyan, W. M. (1984). *Life histories and psychobiography: Explorations in theory and method*. Oxford University Press.
- Runyan, W. M. (Ed.). (1988). *Psychology and historical interpretation*. Oxford University Press.
- Runyan, W. M. (2005a). Evolving conceptions of psychobiography and the study of lives. In W. T. Schultz (Ed.), *Handbook of psychobiography* (pp. 19-41). New York: Oxford University Press.
- Runyan, W. M. (2005b). How to critically evaluate alternative explanations of live events. In W. T. Schultz (Ed.), *Handbook of psychobiography* (pp. 96-103). Oxford University Press.
- Sacher, V. (1969). *Pod rozstříleným Praporem*. Naše vojsko.
- Sedláček, R. (režisér). (2013). *Den po Mnichovu (1938)*. [díl TV seriálu]. Česká televize.
- Schultz, W. T. (Ed.). (2005a). *Handbook of psychobiography*. Oxford University Press.

- Schultz, W. T. (2005b). Introducing psychobiography. In W. T. Schultz (Ed.), *Handbook of psychobiography* (pp. 3-18). Oxford University Press.
- Schultz, W. T. (2005c). Diane Arbus's photographic autobiography: Theory and method revisited. In W. T. Schultz (Ed.), *Handbook of psychobiography* (pp. 112-134). Oxford University Press.
- Tucker, R. C. (1988). A Stalin biographer's memoir. In W. M. Runyan (Ed.) *Psychology and historical interpretation* (pp. 63-81). Oxford University Press.
- Uhlíř, J. B. (2006a) Emanuel Moravec. Český nacionální socialista. 1. část. *Historie a vojenství*. 55(2), 25-38.
- Uhlíř, J. B. (2006b). Emanuel Moravec. Český nacionální socialista. 2. část. *Historie a vojenství*. 55(3). 49-62.
- Uhlíř, J. (2010). Emanuel Moravec 1893-1945. In I. Pejčoch (Ed.), *Okupace, kolaborace, retribuice* (pp. 134-138). Ministerstvo obrany České republiky.
- Verwey, L. & Knight, Z. G. (2019). In search of self: How Chanel became Coco to the world. In C.-H. Mayer, & Z. Kovary (Eds.), *New trends in psychobiography* (pp. 343-362). Springer.
- Vytlačil, J. (1993). *Emanuel Moravec (1893-1945)*. [Diplomová práce]. Univerzita Karlova.
- Winnicott, D. W. (1960). The theory of the parent-infant relationship. *The International Journal of Psychoanalysis*, 41, 585-595. <https://icpla.edu/wp-content/uploads/2012/10/Winnicott-D.-The-Theory-of-the-Parent-Infant-Relationship-IJPA-Vol.-41-pps.-585-595.pdf>
- Winnicott, D. W. (1965a). Ego distortion in terms of true and false self. In D. W. Winnicott (Ed.), *The maturational processes and the facilitating environment* (pp. 171-178). NY: Basic Books.
- Winnicott, D. W. (1965b). The capacity to be alone. In D. W. Winnicott (Ed.), *The maturational processes and the facilitating environment* (pp. 29-36). NY: Basic Books.
- Winnicott, D. W. (2018). *Hraní a realita*. Portál.

Texty Emanuela Moravce

- Fiala, V. (Ed.) (1942). *V hodině dvanácté: soubor projevů státního presidenta a členů vlády Protektorátu Čechy a Morava po 27. květnu 1942*. Orbis.
- Moravec, E. (1918). *Samostříly*. Odbočka československé národní Rady pro Rusko.
- Moravec, E. (1922). *Články vojenské*. Svaz čs. důstojnictva.
- Moravec, E. (1930a). *Válka a vojáci*. (svazek 1). Svaz čs. rotmistrů.
- Moravec, E. (1930b). *Válka a vojáci*. (svazek 2). Svaz čs. rotmistrů.
- Moravec, E. (1934). *Vojáci a doba*. Svaz čs. důstojnictva.
- Moravec, E. (1935a). *Obrana státu: 2. samostatná část díla Vojáci a doba*. Svaz čs. důstojnictva.
- Moravec, E. (1935b). *Operace na Slovensku 1919*. Svaz čs. důstojnictva.
- Moravec, E. (1936a). *Válečné možnosti ve střední Evropě a tažení v Habeši*. Svaz čs. důstojnictva.
- Moravec, E. (1936b). *Válečné úvahy*. Svaz nár. osvobození.
- Moravec, E. (1936c). *Vojenský význam Československa v Evropě*. Svaz čs. důstojnictva.

- Moravec, E. (1938). *Válka a voják v názorech a citech doby*. Týdeník Čs. legionář.
- Moravec, E. (1940). *Ve službách nové Evropy*. Orbis.
- Moravec, E. (1941a). *O smyslu dnešní války: cesty současné strategie*. Orbis.
- Moravec, E. (1941b). *Děje a bludy: o šířce evropské cesty, o zarostlé národní pěšince a nejvíce o této válce*. Orbis.
- Moravec, E. (1942a). *Tři roky před mikrofonem*. Orbis.
- Moravec, E. (1942b). *Projev ministra Emanuela Moravce na kongresu Unie národních novinářských svazů 10.-12. dubna 1942 v Benátkách*. Orbis.
- Moravec, E. (1943). *O český zítřek*. Orbis.
- Moravec, E. (2004). *V úloze mouřenína*. Filip Trend.
- Yester, S. (1935). *Příprava na těžké doby: úvahy o obraně našeho státu*. Fr. Borový.
- Yester, S. (1936). *Úkoly naší obrany: politik a armáda*. Svaz čs. důstojnictva.
- Yester, S. (1937a). „*Třetí říše*“ *nastupuje!* Svaz čs. důstojnictva.
- Yester, S. (1937b). *Jak dochází k velké válce: zraní první a co bude s druhou?* MNO – Kancelář čs. legií.
- Yester, S. (1940). *Rozhovor se skutečností*. Emanuel Moravec.

Příloha 1

Životní schéma Emanuela Moravce

Emanuel Moravec se narodil v Praze 17. 4. 1893 obchodníkovi Janu Petru Moravcovi a Malvíně Moravcové. Vystudoval chlapeckou vyšší průmyslovou strojní školu s vyučovací českou řečí zakončenou maturitní zkouškou. Roku 1911 demonstrativně vystupuje z katolické církve spojované s Rakousko-Uherskem. Krátce pracuje jako technický úředník.

Roku 1914 narukuje do vojska Rakouska-Uherska. V březnu 1915 upadá do ruského zajetí a je odveden do zajateckého tábora. V květnu 1916 se přidává k srbské dobrovolnické divizi jako poručík a velitel kulometné čety. V bojích s Bulhary jedná údajně zbaběle a hystericky. V září 1916 je zraněn, trpí tzv. *shell-shockem*, neboli ochrnutím nervů v důsledku výbuchu dělostřeleckého granátu. Do března 1917 se léčí.

Roku 1917 se přidává k československým legiím. S dopomocí podvodu získává hodnost podporučíka, stává se velitelem kulometné čety. Navštěvuje kurzy pro důstojníky, bojů se neúčastní. Po návratu pokračuje s legiemi na východ Ruska. Je přítomen bojům se sověty, záhy si zlomí klíční kost po pádu z koně. Následně prodělá zánět slepého střeva. Během rekonvalescence začíná psát první články do časopisu.

Roku 1919 je jmenován kapitánem. Pobývá na Ruském ostrově, trpí nervovými potížemi, na jejichž základě je doporučen jeho transport do Československa. Před odjezdem se v lednu 1920 žení s Helenou Bekovou. V srpnu 1920 se mu narodí první syn Igor.

Přidává se k československé armádě. Během dvacátých let studuje Vysokou školu válečnou. Narodí se mu druhý syn Jurij. Vychází mu první kniha, píše pravidelně články do periodik. Vydává svým jménem plagiát, který přeložil od rakouského autora. Má finanční problémy, přivydělává si podvodnými machinacemi při přepravování knih mezi knihovnami. Účastní se soudu s generálem Radolem Gajdou, proti kterému svědčí.

Píše mimo jiné do Lidových novin i Přítomnosti. Roku 1927 se začíná rozpadat jeho manželství, roku 1932 se rozvádí a bere si novou ženu Pavlu Szondyovou, vzápětí se mu narodí třetí syn Emanuel Pavel. Od roku 1931 působí jako vyučující na Vysoké škole válečné, od roku 1935 přednáší na ČVUT v Praze, je mu udělen titul honorárního docenta. Je uznáván pro svoji literární činnost. Roku 1933 dosahuje hodnosti plukovníka, pro další povýšení již není doporučen. Při pohřbu Masaryka vede smuteční kondukt Prahou, drží čestnou stráž u jeho rakve. Roku 1938 se Moravec opět stává členem katolické církve.

28. září 1938, dva dny před uzavřením mnichovské dohody, opouští své stanoviště u Znojma, navštěvuje Beneše a snaží se ho přesvědčit k vypovězení války Německu. Po Mnichovu, 2. října, navštěvuje znovu Beneše, tlumočí mu názor Výboru pro obranu republiky, který nesouhlasí s odstoupením pohraničí. Tři dny nato publikuje v Lidových novinách názor, že je třeba hledat lepší poměr k Německu. 4. října se rozvádí se svojí manželkou.

Během druhé republiky mu je pro dřívější „probenešovské“ názory zakázána publikační činnost. Přestává učit na vysoké škole, je poslán z armády do výslužby, ocitá se ve výrazné finanční tísní. Zvažuje odchod do latinské Ameriky. Po zřízení protektorátu si pronajímá vilu, aby Němci, až si pro něj přijdou, viděli, „jak si dokáže žít“. Ti mu namísto postihů nabídnou možnost publikování, pošlou ho na poznávací cestu po Německu. Začíná v rozhlase pravidelně referovat o vývoji započaté války. Postupně přebírá rétoriku nacistů.

Začíná spolupracovat s aktivistickými novináři. Kromě publikování knih znovu píše do periodik. Přáteli se s K. H. Frankem i R. Heydrichem. V lednu 1942 se stává ministrem školství a následně ministrem lidové osvěty, aktivně předkládá vládě návrhy, které přebírá od Franka. Pro členy vlády navrhuje speciální uniformu, ve které sám vystupuje. Po atentátu na Heydricha objíždí protektorát a vybízí ke spolupráci s Němci.

V roce 1942 si bere mladou dívku, Jolanu Emmerovou, se kterou již několik let žije. S dopomocí Franka ruší činnost konkurenčních fašistických skupin v protektorátu. Zakládá Kuratorium pro výchovu mládeže, dopomáhá vzniku České ligy proti bolševismu. Nejmladší syn, Emanuel Pavel, umírá při spojeneckém náletu. Do svého konce je Moravec věrný Němcům, podpoří boj proti Sovětům, varuje před Benešem.

5. května během pražského povstání páchá sebevraždu zastřelením při svém převozu ke K. H. Frankovi. Syn Igor, bývalý příslušník zbraní SS, je po válce v Československu popraven. Poslední syn, Jurij, je odsouzen na 7 let vězení; po ukončení trestu emigruje.

Vypracováno na podkladě údajů z Borovičky (2007), Brabce (2002), Hrbka (1969), Pernese (1997), Pejčocha a Plachého (2009), Uhlíře (2010), Vytlačila (1993).

Příloha 2

Níže jsou v tabulkách představeny příklady vztahující se ke kategoriím uvedených v hlavním textu článku. Účelem příkladů je poskytnout čtenáři představu o obsazích kategorií; jejich funkce je zcela deskriptivní a nezahrnuje v sobě snahu o vyjmenování kompletního výčtu jevů. Pro použitou literaturu viz hlavní text článku.

Příloha 2.1

Příklady zástupců kategorií v textech a jednání do roku 1938

Kategorie	Příklady
Mládí vs. stáří (kombinace)	Moravec, 1930a, s. 81: Stárnutí se cítí i vidí na lidech, strojích, naučných teoriích, ale zřídka v taktice, ve které se má konstruovati a tušiti. Moravec, 1935a, s. 225-226: Chceme-li být částí světového celku, může při tom jít jen o celek nový, živý, mladý. Yester, 1936, s. 63-64: O ofensivě se dá mluvit všude tam, kde začíná život, kde je mládí.

	<p>Yester, 1936, s. 138: (...) staré autority nedopustí, aby se jejich odbornost stala předmětem kritiky mladých mozků, znamenalo by to přemáhat minulost a dohánět dobu.</p>
<p>Muži vs. ženy (kombinace)</p>	<p>Moravec, 1922, s. 250: (...) ohánějí se krumpáčem, a že několik hysterických tetek a starých panen padá při pohledu na jeho nepěstěné nehty do mdlob, nemusí jej v práci zdržovat.</p> <p>Moravec, 1936b, s. 6: Taková práce pod diktátem železné povinnosti není lehká. Zde se odrou zněžnělé prstíčky, zde pohodlné duše selžou (...).</p> <p>Moravec, 1936b, s. 54: Od nepaměti válečné řemeslo bylo nejmužnějším zaměstnáním.</p> <p>Yester, 1936, s. 91: Ale motor sebe pěkněji konstruovaný nedává ještě výkon. Potřebuje dobré pohonné hmoty a těmi u člověka je <u>vůle k životu</u> a u řádného vojáka <u>obětovná mužnost</u>.</p>
<p>Národ (in vivo)</p>	<p>Moravec, 1935a, s. 141: Těžké poměry jsou přírodním výběrem a <u>z nás tento výběr pod německým tlakem uhnětl tvrdý národ, který se nikdy nepouštěl do dobrodružství</u>.</p> <p>Moravec, 1935a, s. 177: <u>Historie dunajské cesty je historií Slovanů a tedy také historií našeho státu</u>.</p> <p>Moravec, 1935a, s. 225: Moudrou strategií není jen hledání spojenců k zabránění válce na dvě fronty. Je jí také <u>nová světovost</u>, která nám musí být blíže slovanství.</p> <p>Yester, 1936, s. 106: Budoucnost patří toliko evropské spolupráci, a kdo tomu porozumí dříve, tím lépe pro něho, tím více bude mít v evropském souručenství důvěry a autority.</p>
<p>Politika > taktika (kombinace)</p>	<p>Moravec, 1930a, s. 20: Tak jako taktika je pokračováním umění operačního a toto zase pokračováním strategie, projevuje se strategie jako pokračování <u>politiky</u>. Válka je v hlavních rysech určena politikou, jsouc prostředkem k dosažení politických cílů.</p> <p>Moravec, 1930B, s. 262: <u>Otázka bezpečnosti státu je především otázkou politickou</u>.</p> <p>Yester, 1935, s. 17: Špatné politické postavení státu působí zlou situaci strategickou, kterou vojensky nelze ve většině případů upevnit ani největšími oběťmi.</p> <p>Yester, 1936, s. 39: Poněvadž <u>vojenské operace</u> jsou jen složkou různých operací válečných, které řídí státník, je tedy vojevůdce jeho podřízeným.</p>
<p>Potřeba vůdce (kombinace)</p>	<p>Moravec, 1934, s. 13: Zájmy společnosti (...) můžeme hájit buď jako vůdcové, kterým společnost svěřila vedení, nebo jako řadoví členové, kteří se zavázali k určitým výkonům pod vedením vůdců.</p> <p>Moravec, 1934, s. 91: Revoluce žije ze snů o lepším, a proto se v její čelo dostávají lidé, kteří těmto snům dovedou dát formu.</p> <p>Yester, 1936, s. 88: Aby se zabránilo sebevraždám a strachu před ponížením, měl by se umožnit co nejširší styk podřízených s velitelem <u>mimo službu</u>, kde by se hledala rada, pomoc, kde by se pobloudilec mohl vyzpovídat.</p>

	<p>Yester, 1936, s. 91: Vztah mezi vojákem z povinnosti a představeným, který je vojákem z povolání, je mnohem užší a hlubší než mezi školákem a jeho učitelem.</p>
<p>Práce, kázeň (in vivo)</p>	<p>Moravec, 1934, s. 162: <u>Moderní člověk, aby mohl sloužit své společnosti, musí věřit, musí poslouchat a musí mnoho znát. Musí to být celý muž, který se nebojí právě tak smrti jako práce.</u></p> <p>Moravec, 1935a, s. 88: Člověk musí být pracovitý, mít kázeň, vůli. Nesmí se bát zemřít, obětovat se.</p> <p>Moravec, 1936b, s. 39: Umírající zdravý muž to není hrůza. To je krásná a tvrdá osudovost.</p> <p><i>Moravec byl údajně velmi pilný, především ve studiu. Naopak statečnost mu údajně spíše chyběla, v bojích spíše selhával (Hrbek, 1969).</i></p>
<p>Realita vs. nereálno (abstrakce)</p>	<p>Moravec, 1934, s. 75: (2 typy důstojníků...) jeden, který byl <u>pro okrasu společnosti</u>, zahánějící nudu, a druhý, který se hleděl <u>vědecky vzdělávat</u>.</p> <p>Moravec, 1935a, s. 244: Plány jsou plány a skutečnost posvěcuje jen ty z nich, které se s ní střízlivě vyrovnávají.</p> <p>Yester, 1936, s. 63: <u>V boji států vítězí životní síla. Vítězí třeba po mnohých bojích a ústupech. Vítězí v boji posledním.</u></p> <p>Yester, 1936, s. 165: Budoucnost chce, aby vítězilo právo a jedna všelidská spravedlnost.</p> <p>Yester, 1937a, s. 121: Být světový a přísně objektivní, to je nejlepší prostředek, jak se zajistit proti překvapením, která může na druhé straně připravit genialita.</p>
<p>Síla, moc (kombinace)</p>	<p>Yester, 1935, s. 20: Silný má vždy vliv na slabého, ať už je jeho přítelem nebo nepřítelem. Malý stát jako spojenec, hlavně po smutných zkušenostech ze světové války s autonomiemi velení spojeneckých států, bude operačně silně podřízen mocnějšímu spojenci.</p> <p>Yester, 1936, s. 64-65: Jedním z hlavních pilířů válečného potenciálu je <u>vnitřní politika</u>, neboť je projevem vlastní tvorby a síly. To se nedá říci už o <u>politice zahraniční</u>, která je v mnohem diktována poměry, okolím, tempem historie mimo nás, tempem světa.</p> <p>Yester, 1937a, s. 171: Jako v životě jednotlivců, tak také v životě států jen mocní mohou mluvit o svých bolestech.</p>
<p>Slabý liberalismus (in vivo)</p>	<p>Moravec, 1934, s. 156: Vlastní obyvatelstvo se postupně ožebračuje, vnitřní trh se vysiluje, poněvadž se věří v zisky, které žádný nemůže trvale zajistit.</p> <p>Moravec, 1934, s. 157: Tragika světa je v tom, že se jeho vedení ujali plutokraté po aristokratech.</p> <p>Yester, 1935, s. 8: Poněvadž měřítkem politické kultury je zdravá kritičnost občanů a jejich smysl pro potřeby státu, nejlépe je armádě v státě spravovaném starou řádnou demokracií.</p> <p>Yester, 1937a, s. 173: Pod vlivem liberalismu šťastná <u>synthesa důstojníka s vědcem se rozplývá.</u></p>

<p>Vývoj doby (in vivo)</p>	<p>Moravec, 1922, s. 248: Jakmile kulturní tvořivost dané epochy přemohla zákony epochy předchozí, vytváří si sama ze sebe nové zákony kulturní krystalisace bez jakéhokoli vlivu tvůrčích elementů, naopak tyto zákony nové samým tvůrcům stávají se překážkou.</p> <p>Moravec, 1930b, s. 257: (...) o válce nerozhodují knížata, státníci, parlamenty a smlouvy, nýbrž jiné moci, kterými jsou <u>zákony bytí a zániku národů</u>.</p> <p>Yester, 1936, s. 20: Bude-li naše armáda jednou poražena, nebude to jen porážka vojenská, nýbrž také politická a dodejme hned porážka pokrokových ideálů (...).</p> <p>Yester, 1937a, s. 124: Hrozí-li nám válka s určitým nepřítelem, musíme se vyvarovat, abychom současně nešli do pole <u>proti době</u>, to je proti <u>tvořivým silám budoucnosti, proti živým a silným ideám</u>.</p>
<p>Vzdělání (kombinace)</p>	<p>Moravec, 1930a, s. 191: A tak se ocitáme u <u>pragmatismu</u> jako filosofické soustavy dneška, oproštěné od starého evropského filosofického haraburdí.</p> <p>Moravec, 1930b, s. 209: Válečná škola byla jistě užitečná, ale nesmělo se zapomínat na další studium. <u>Člověk, který neudrží krok s dobou, stává se zastaralými vědomostmi nebezpečnějším než nevědomec</u>.</p> <p>Yester, 1936, 76: Ale doba učí, že to, co kdysi bylo pokládáno za ohavné, je dnes krásné a účelné.</p> <p><i>Moravec údajně trávil celé dny studiem knih, čímž se snažil nahradit chybějící humanitní vzdělání (Hrbek, 1969).</i></p>

Podtržený text reprezentuje zvýraznění použité v originálním textu. Text v kurzívě reprezentuje příklady Moravcova jednání během života.

Příloha 2.2

Příklady zástupců kategorií v textech a jednání po roce 1938

Kategorie	Vysvětlení
<p>Mládí vs. stáří (kombinace)</p>	<p>Fiala, 1942, s. 41: Báť se prostě o svoji kůži (Beneš, pozn. autora), o své jmění. Tyto zcela osobní starůstky udělaly z něho nejtrapnější postavu českých dějin. Beneš se nerozhodl, ani se nemohl rozhodnout, k druhému ráznému kroku, který byl hodný muže, jakmile poznal, že chybil.</p> <p>Yester, 1940, s. 6: Řád, který jsme zvyklí nazývat Západem, odchází z jeviště. Je to ještě statný stařec, ale svá léta vysloužilce má. K slovu se hlásí východní národové s novou hospodářskou soustavou.</p> <p>Yester, 1940, s. 168: Známe, jak je těžké přesvědčit přestárlého a uklímaného pana radu, aby udělal místo mladým.</p>
<p>Muži vs. ženy (kombinace)</p>	<p>Yester, 1940, s. 73: V září bylo už jisté, že od Čechů, kteří stáli v čele státu, dalo se vynutit vše. Jejich volání po spravedlnosti, jejich žebrání na prazích západních paláců mělo v sobě cosi ženského, neodolného, bezradného.</p>

	<p>Moravec, 1940, s. 107: Nač bychom to skrývali. Jsou mezi námi sentimentální muži s ženskou duší, kteří by nejraději celý národ český nastěhovali do Blaníků a nutili ho, aby se ponořil v staletý spánek, a tak přečkal doby, pro které tito Češi v sukních nemají kloudné pochopení.</p> <p>Moravec, 1942a, s. 223: Český národ nepotřebuje prozatím žádné politické organisace (...) potřebuje nejprve sbor nových vychovatelů svých dětí, z nichž nechceme mít houfec ztracených romantiků, nýbrž opravdové socialisty s ocelovým pohledem a ještě ocelovější rukou.</p>
Národ (in vivo)	<p>Moravec, 1942a, s. 169: Mám-li si něco pro český národ pro tento rok přát, tedy chci, aby se ukázal co nejvíce evropským a co nejvíce socialistickým (...).</p> <p>Yester, 1940, s. 6: Je to také povinností národa českého, který ze všech malých středoevropských národů je kulturně nejpokročilejší.</p> <p>Yester, 1940, s. 150: V březnu jsme nakonec pochopili dosah porážky a jako dobří sportovci jsme po skončeném matchi podali ruku přes síť vítězi.</p>
Realita vs. nereálno (abstrakce)	<p>Moravec, 1942a, s. 362: A poněvadž to neklapalo v roce 1939 (...), pak to zajisté nebude klapat také v roce 1942, od kterého Anglie čeká, jako od zázraku, záchranu. A nebude to klapat, poněvadž co Žid míní, Pán Bůh rozhodně změní.</p> <p>Moravec, 1943, s. 19: Vláda z 19. ledna se připravuje k rozhodnému boji s temnými a zaostalými silami, k boji za český národ.</p> <p>Moravec, 1943, s. 134: Máme-li o co Prozřetelnost prosit, pak ji prosíme, aby vyhověla naší upřímné touze a zbavila nás od zlého, kterým nás souží a udolává bezohledná zločinná emigrace.</p> <p><i>Moravec velmi často ve svých textech využívá tabulky ukazující přesné počty nejrůznějších proměnných (velikost armád, tonáže potopených lodí, předpokládané koeficienty obrany jednotlivých států apod.)</i></p>
Síla, moc (kombinace)	<p>Moravec, 1940, s. 59: Síla bývá tvrdá, ale slabost je ukrutná, bestiální.</p> <p>Moravec, 1943, s. 45: Osud k vám byl štědrý, když vás postavil do doby jedinečné a silné. Silná doba potřebuje však silné duše. Síla síle rozumí. Pouze slabost se silných chvílí leká. Ani nevíte, jak často se stydím za malověrné Čechy.</p> <p>Yester, 1940, s. 14-15: V této rozhodné minutě chybělo totiž Francii jednotné a silné vedení. Veliká politika nedá se úspěšně tvořit bez velikých hlav a bez potřebné <u>osobní moci</u>.</p> <p>Yester, 1940, s. 150: Hyne pouze, co není života schopné, co je churavé a slabé.</p> <p><i>Potřeba moci se pojí s vysokou ctižádostivostí a snahou vyniknout (Borovička, 2007). Sám autoritativně rozhodoval o životních drahách svých synů (Pejčoch & Plachý, 2009).</i></p>
Vidět, nenaletět (in vivo)	<p>Moravec, 1940, s. 139: Skupina starých českých politických profesionálů, která nyní vystupuje v Londýně a přijímá počty vlády, byla veliká dosud jen ve své slepotě.</p> <p>Moravec, 1942a, s. 363: Druhou naší Bílou horou byl Můnchen, kde politika české inteligence pod Benešovým vedením byla rozmetána do všech světových stran. Beneš prchal pak z Čech jako kdysi „zimní král“ a s ním šli čeští emigranti, kteří dobř nerozuměli a hnali český národ do boje předem ztraceného, ne pro českou věc, nýbrž jako mouřeniny ve službách slabé víry.</p>

	<p>Moravec, 1941b, s. 85: V Nové Evropě bude platit: „Jeden za všechny a všichni za jednoho.“ V této nové Evropě se už nestane to, co provedly na příklad slavné demokracie s námi v roce 1938.</p> <p>Yester, 1940, s. 41: Věřili jsme v šlechtnost demokracií Západu, jako malý chlapec věří v Ježíška a svatého Mikuláše.</p>
Výhra, pomsta (kombinace)	<p>Moravec, 1940, s. 20: Že jsem zde zůstal, zavinil vlastně sám doktor Beneš. Pamatujete se, pane doktore, na naši rozmluvu na pražském hradě (...), kdy jste mi řekl, že jsme svědky zániku Západu?</p> <p>Moravec, 1940, s. 172: Rok už mluvím stejnou řečí a události tuto řeč den za dnem potvrzují.</p> <p>Moravec, 1941b, s. 95: Protektorát byl nezbytností, když politikou doktora Beneše český stát se stal neschopným dalšího života. Protektorát nebyla naše zkáza, nýbrž poslední záchrana. Po té stránce Hácha bude mít v české historii státnicky mnoho společného se svatým Václavem.</p> <p>Moravec, 1943, s.361: Žádný jiný evropský národ nemá tak výhodné podmínky ke startu do Nové Evropy jako právě my. Česká autonomie byla totiž zajištěna <u>před válkou</u>. Česká otázka nebude proto problémem budoucího míru.</p> <p>Yester, 1940, s. 184: Vždy jsem se snažil jako objektivní vojenský odborník posuzovat skutečnosti v nahé pravdě. Dostalo se mi přídomek „fašista“, když jsem tvrdil (...). Dostalo se mi přídomek „komunista“, když jsem tvrdil (...).</p> <p><i>Moravec často silně kritizoval další členy armády. Sám údajně do kolektivu armády moc nezapadal (Hrbek, 1969).</i></p>
Vyšší autorita (abstrakce)	<p>Moravec, 1942a, s. 150: Nikdy jsem se tím netajil a ani dnes mě nenapadne, abych skrýval, že jsem věřil <u>hlavě</u> českého zašlého státu a že jsem <u>chtěl</u> tento stát se zbraní hájit. Říkal jsem si tehdy, když mě začaly hlodat pochybnosti, že český národ nevede žádný včera teprve vylíhlý zelenáč, nýbrž, že je to člověk, který prodělal světovou válku a který přece vidí Francii a Anglii až do žaludku.</p> <p>Moravec, 1943, s. 57: Byli jsme příliš malí a slabí na samostatnou politiku, a tak jsme svěřili svůj osud Vůdci a říšskému kancléři Adolfu Hitlerovi.</p> <p>Yester, 1940, s. 26: Na hradě českých králů v té době bloudil muž ženské chytrosti, ale dětského vládného srdce. (Beneš, pozn. autora)</p> <p><i>Moravec opakovaně inicioval udělení schválení pro své akce od nadřízených. Údajně žádal o přidělení německého úředníka, jenž by kontroloval jeho činnost za protektorátu (Borovička, 2007; Pernes, 1997).</i></p>
Vývoj doby (in vivo)	<p>Moravec, 1943, s. 35: Činnost osvětová, jak už jsem řekl, je především problém víry a pak teprve přichází problém schopnosti. Je to práce apoštolská. Potřebuji v ní muže, kteří se nebojí kritiky pobloudilého okolí, kteří dovedou stát proti maloměšťácké úzkoprsosti, jež byla vždy reakční a krátkozraká.</p> <p>Moravec, 1941a, s. 40: Z německého boje za svobodu od západního plutokratického vykořisťování stalo se tak tažení za novou Evropu, která se zbavuje posledních přežitků zapadající epochy.</p> <p>Yester, 1940, s. 27: Prostě až po dvaceti letech se přišlo u nás na to, že celý národ i se státem dal se <u>opačným směrem než šel vývoj</u>, že jsme se spřáhli s odumírající kulturou a vyschlým hospodářským řádem.</p>

<p>Zlý západ (in vivo)</p>	<p>Moravec, 2004, s. 234: Musíme přiznat, že až do poslední chvíle Německo samo na nás přímo žádný nátlak nečinilo. Nás přimáčkli ke zdi přátelé ze západu, kteří v květnu se za nás a naše historické hranice postavili a tím nás také v naší tvrdošijnosti a v našem optimismu podporovali.</p> <p>Yester, 1940, s. 28, 29: Ale idea „demokracie“ a její řád na Západě (hlavně v Americe), který před 60 lety plnil údivem Masaryka, přišla do východní Evropy po válce světové už velmi přistárlá, požitkářsky z pohodlně a morálně prožraná. Přivázána zády k peněžnímu kapitalismu velikých bank a trustů brzdila západní „demokracie“ opatrně, ale velmi důsledně a prohnane pravý sociální pokrok.</p> <p>Yester, 1940, s. 52: Židé užívali těch nejrafinovanějších zbraní, které slouží slabým a Němci své síly.</p>
<p>Změny úvah (abstrakce)</p>	<p>Moravec, 1942a, s. 363: Česká inteligence tehdy zneužila českého vlastenectví k boji za věc v Říši ztracenou. (...) Nakonec zašla v cizině a její děti a děti těchto dětí dávno už nevědí, že pocházejí z Čechů. (...) Zvítězil prostě řád pevnější, ukázněnější, obětavější.</p> <p>Yester, 1940, s. 174: Proto Masaryk cituje Palackého dopis z Frankfurtu: „Při vši vřelé lásce k národu svému výše si cením dobro lidské a vědecké nežli dobro národní“.</p> <p>Moravec, 1941b, s. 17: Britské a americké zlato představovalo v Evropě vlastně okupační armádu, jejímž štábem bylo židovstvo.</p> <p>Moravec, 1930b, s. 248: A víte, proč je v Americe prohibice? Proto prý, povídá Ludendorff, poněvadž je tam nejvíce zednářů (3 miliony), aby prý se v opici zednářská tajemství nevyzrazovala. (ironizování židovského spiknutí, pozn. autora)</p> <p><i>O částých Moravcových myšlenkových veletočích se zmiňuje Hrbek (1969).</i></p>

Podtržený text reprezentuje zvýraznění použité v textu Moravcem. Text v kurzívě reprezentuje příklady v Moravcově jednání během života.

Dedikace projektu

Výzkum byl realizován za podpory Grantové agentury Univerzity Karlovy (projekt č. 251-414).

Autor studie děkuje recenzentům článku za čas věnovaný vypracování zpětné vazby, která výrazně přispěla k navýšení kvality výsledného textu.

Údaje o autorovi

Mgr. Martin Brummer pracuje jako psycholog v pedagogicko-psychologické poradně v Říčanech u Prahy. Současně studuje doktorský program Pedagogická a školní psychologie na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. V rámci akademického zaměření se věnuje kvalitativním metodám výzkumu, především psychohistorickému a psychobiografickému přístupu.

Kontaktní údaje:

Adresa: Katedra psychologie PedF UK, Myslíkova 7, 110 00 Praha 1.

E-mail: brummer@pppsk.cz

Brummer, M. (2022). Jak si plukovník potřásl chlapsky rukou s Němci: možnosti aplikace teorií Winnicotta a Horneyové v psychobiografickém výzkumu. *E-psychologie*, 16(4), 1-26.
<https://doi.org/10.29364/epsy.453>